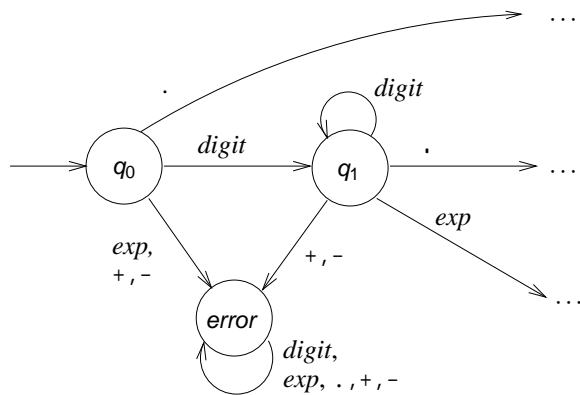

Äärellisen automaatin esitys *tilatauluna*: automaatin uusi tila vanhan tilan ja syötemerkin funktiona.

Esim. reaalitylukuautomaatin tilataulu:

	<i>digit</i>	<i>.</i>	<i>exp</i>	<i>+</i>	<i>-</i>
→ q_0	q_1	q_7			
q_1	q_1	q_2	q_4		
← q_2	q_3		q_4		
← q_3	q_3		q_4		
q_4	q_6			q_5	q_5
q_5	q_6				
← q_6	q_6				
q_7	q_3				

Esim. reaalitylukuautomaatin täydellinen kaavioesitys olisi:

K: Mitä tilataulun tyhjät paikat tarkoittavat?

V: Tilataulun tyhjät paikat, tai vastaavasti tilakaavion “puuttuvat” kaaret, kuvaavat automaatin virhetilanteita. Jos automaatti ohjautuu tällaiseen paikkaan, syötejono ei kuulu automaatin hyväksymään joukkoon.

Muodollisesti automaatissa ajatellaan olevan erityinen virhetila, jota ei vain selkeyden vuoksi merkitä näkyviin.

ja reaalitylukuautomaatin täydellinen tauluesitys olisi:

	<i>digit</i>	<i>.</i>	<i>exp</i>	<i>+</i>	<i>-</i>
→ q_0	q_1	q_7	<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>
q_1	q_1	q_2	q_4	<i>error</i>	<i>error</i>
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
← q_6	q_6	<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>
<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>	<i>error</i>

2.2 Äärellisiin automaatteihin perustuva ohjelmointi

Annetun äärellisen automaatin pohjalta on helppo laatia automaatin toimintaa vastaava ohjelma. Esim. reaalityttöluautomaattiin perustuva syötejonon syntaksitestaus:


```

...
case 99:
    break;
}
if (q == 2 || q == 3 || q == 6)
    printf("SYÖTE ON REAALILUKU.\n");
else
    printf("SYÖTE EI OLE REAALILUKU.\n");
}

```



```

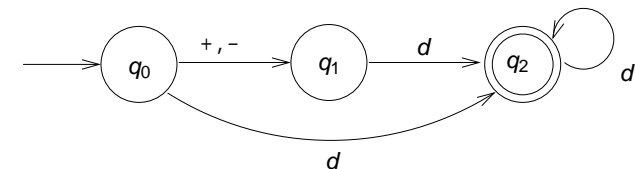
#include <stdio.h>
#include <ctype.h>
main() {
    int q, c;
    q = 0;
    while ((c = getchar()) != '\n')
        switch (q) {
            case 0:
                if (isdigit(c)) q = 1;
                else if (c == '.') q = 7;
                else q = 99;
                break;
            case 1:
                if (isdigit(c)) q = 1;
                else if (c == '.') q = 2;
                else if (c == 'E' || c == 'e') q = 4;
                else q = 99;
                break;

```


Semanttisten toimintojen liittäminen äärellisiin automaatteihin

Esimerkki. Kahdeksanjärjestelmän lukuja tunnistava automaatti ja siihen perustuva syöteluvun arvonmääritys (“muuttaminen kymmenjärjestelmään”).

Lyhennysmerkintä $d = \{0, 1, \dots, 7\}$.

Pelkän syntaksitestin toteutus:

```
#include <stdio.h>
#include <ctype.h>

main()
{
    int q, c;
    q = 0;
    while ((c = getchar()) != '\n') {
        switch (q) {
            case 0:
                if (c == '+' || c == '-') q = 1;
                else if ('0' <= c && c <= '7') q = 2;
                else q = 99;
                break;

```


Täydennys syöteluvun arvon laskevilla operaatioilla ("luvun muuttaminen kymmenjärjestelmään"):

```
#include <stdio.h>

int main(void) {
    int q, c;
    int sgn, val;    /* SEM: sgn = etumerkki */
    sgn = 1; val = 0; /* SEM: val = itseisarvo */
    q = 0;

```



```

        case 1:
            if ('0' <= c && c <= '7') q = 2;
            else q = 99;
            break;
        case 2:
            if ('0' <= c && c <= '7') q = 2;
            else q = 99;
            break;
        case 99:
            break;
    }
}
if (q == 2)
    printf("SYÖTE OK.\n");
else
    printf("VIRHEELLINEN LUKU.\n");
}

```



```

while ((c = getchar()) != '\n') {
    switch (q) {
        case 0:
            if (c == '+') q = 1;
            else if (c == '-') {
                sgn = -1; /* SEM */
                q = 1;
            }
            else if ('0' <= c && c <= '7') {
                val = c - '0'; /* SEM */
                q = 2;
            }
            else q = 99;
            break;

```



```

case 1:
  if ('0' <= c && c <= '7') {
    val = c - '0';           /* SEM */
    q = 2;
  }
  else q = 99;
  break;
case 2:
  if ('0' <= c && c <= '7') {
    val = 8 * val + (c - '0'); /* SEM */
    q = 2;
  }
  else q = 99;
  break;
case 99:
  break;
}

```



```

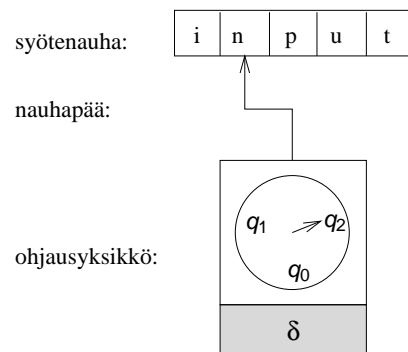
}
if (q == 2)
{ printf("LUVUN ARVO ON %d.\n", sgn*val); /*SEM*/
  exit(0); }
else
{ printf("VIRHEELLINEN SYÖTE.\n"); /* SEM */
  exit(1); }
}

```


2.3 Äärellisen automaatin käsitteen formalisointi

Mekanistinen malli:

Äärellinen automaatti M koostuu äärellistilaisesta ohjausyksiköstä, jonka toimintaa säätelee automaatin siirtymäfunktio δ , sekä merkkipaikkoihin jaetusta syötenauhasta ja nämä yhdistävästä nauhapäästä, joka kullakin hetkellä osoittaa yhtä syötenauhan merkkiä.

Automaatin "toiminta":

Automaatti käynnistetään erityisessä alkutilassa q_0 , siten että tarkasteltava syöte on kirjoitettuna syötenauhalle ja nauhapää osoittaa sen ensimmäistä merkkiä.

Yhdessä toiminta-askellessa automaatti lukee nauhapään kohdalla olevan syötemerkin, päättää ohjausyksikön tilan ja luetun merkin perusteella siirtymäfunktion mukaisesti ohjausyksikön uudesta tilasta, ja siirtää nauhapäätä yhden merkin eteenpäin.

Automaatti pysähtyy, kun viimeinen syötemerkki on käsitelty. Jos ohjausyksikön tila tällöin kuuluu erityiseen (hyväksyvien) lopputilojen joukkoon, automaatti hyväksyy syötteen, muuten hylkää sen.

Automaatin tunnistama kieli on sen hyväksymien merkkijonojen joukko.

Täsmällinen muotoilu:

Äärellinen automaatti on viisikko

$$M = (Q, \Sigma, \delta, q_0, F),$$

missä

- ▶ Q on automaatin *tilojen* äärellinen joukko;
- ▶ Σ on automaatin *syöteaakosto*;
- ▶ $\delta : Q \times \Sigma \rightarrow Q$ on automaatin *siirtymäfunktio*;
- ▶ $q_0 \in Q$ on automaatin *alkutila*;
- ▶ $F \subseteq Q$ on automaatin (*hyväksyvien*) *lopputilojen* joukko.

Automaatin *tilanne* on pari $(q, w) \in Q \times \Sigma^*$; erityisesti automaatin *alkutilanne* syötteellä x on pari (q_0, x) .

Intuitio: q on automaatin tila ja w on syötemerkkijonon jäljellä oleva, so. nauhapäästä oikealle sijaitseva osa.

Esimerkki. Reaalilukuautomaatin formaali esitys:

$$M = (\{q_0, \dots, q_7, error\}, \{0, 1, \dots, 9, ., E, e, +, -\}, \delta, q_0, \{q_2, q_3, q_6\}),$$

missä δ on kuten aiemmin taulukossa; esim.

$$\begin{aligned} \delta(q_0, 0) = \delta(q_0, 1) = \dots = \delta(q_0, 9) &= q_1, \\ \delta(q_0, \cdot) = q_7, \quad \delta(q_0, E) = \delta(q_0, e) &= error, \\ \delta(q_1, \cdot) = q_2, \quad \delta(q_1, E) = \delta(q_1, e) &= q_4, \\ &\text{jne.} \end{aligned}$$

Tilanne (q, w) johtaa suoraan tilanteeseen (q', w') , merkitään

$$(q, w) \vdash_M (q', w'),$$

jos on $w = aw'$ ($a \in \Sigma$) ja $q' = \delta(q, a)$. Tällöin sanotaan myös, että tilanne (q', w') on tilanteen (q, w) *välitön seuraaja*.

Intuitio: automaatti ollessaan tilassa q ja lukiessaan nauhalla olevan merkkijonon $w = aw'$ ensimmäisen merkin a siirtyy tilaan q' ja siirtää nauhapäätä yhden askelen eteenpäin, jolloin nauhalle jää merkkijono w' .

Jos automaatti M on yhteydestä selvä, relaatiota voidaan merkitä yksinkertaisesti

$$(q, w) \vdash (q', w').$$

Tilanne (q, w) johtaa tilanteeseen (q', w') t. tilanne (q', w') on tilanteen (q, w) seuraaja, merkitään

$$(q, w) \vdash_M^* (q', w'),$$

jos on olemassa välitilanjono $(q_0, w_0), (q_1, w_1), \dots, (q_n, w_n)$, $n \geq 0$, siten että

$$(q, w) = (q_0, w_0) \vdash_M (q_1, w_1) \vdash_M \dots \vdash_M (q_n, w_n) = (q', w')$$

Erikoistapauksena $n = 0$ saadaan $(q, w) \vdash_M^* (q, w)$ millä tahansa tilanteella (q, w) .

Jälleen, jos automaatti M on yhteydestä selvä, merkitään yksinkertaisesti

$$(q, w) \vdash^* (q', w').$$

Automaatti M hyväksyy merkkijonon $x \in \Sigma^*$, jos on voimassa

$$(q_0, x) \vdash_M^* (q_f, \varepsilon) \quad \text{jollakin } q_f \in F;$$

muuten M hylkää x :n.

Toisin sanoen: automaatti hyväksyy x :n, jos sen alkutilanne syötteellä x johtaa, syötteen loppuessa, johonkin hyväksyvään lopputilanteeseen.

Automaatin M tunnistama kieli määritellään:

$$L(M) = \{x \in \Sigma^* \mid (q_0, x) \vdash_M^* (q_f, \varepsilon) \quad \text{jollakin } q_f \in F\}.$$

Esimerkki: merkkijonon "0.25E2" käsittely reaalityyppiautomaatilla:

$$\begin{array}{l} (q_0, 0.25E2) \vdash (q_1, .25E2) \vdash (q_2, 25E2) \\ \vdash (q_3, 5E2) \vdash (q_3, E2) \\ \vdash (q_4, 2) \vdash (q_6, \varepsilon). \end{array}$$

Koska $q_6 \in F = \{q_2, q_3, q_6\}$, on siis $0.25E2 \in L(M)$.

